The background of the slide is a dense, repeating pattern of green US dollar bills, specifically \$100 bills, oriented in various directions. The bills are semi-transparent and overlap each other, creating a textured, monochromatic green background.

A gazdasági válság hatásai és a rá adott válaszok különböző földrajzi léptékeken

Boros Lajos – Pál Viktor

Szegedi Tudományegyetem TTIK Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

Bevezető gondolatok

- Aktuális és mindenkit érintő kérdés
- Sok köznapi megközelítés
- Duzzadó „válságirodalom”
 - Események leírása
 - Válságmagyarázatok
 - Prognózisok
- A földrajz helye a szakirodalomban:
 - Külföldön bővebb
 - Magyarországon szűkebb
- Előadásunk célja: figyelemfelhívás a válság és a válaszreakciók földrajzi diverzitására

Fő kérdések

- Milyen földrajzi különbségek mutathatók ki a válságra adott reakciókat tekintve?
 - Azonos léptékeken belül
 - Különböző léptékek között
- Elsősorban a lokális léptékre koncentráltunk

Adatforrások, módszerek

- Tartalomelemzés:
 - A válságról szóló elemzések
 - A válaszreakciókról szóló beszámolók
 - EU dokumentumok
 - OECD elemzések, adatok
 - URBACT II felmérés (2010) eredményei a városokra vonatkozóan

A válság okainak néhány magyarázata

- pénzügytechnikai (technokrata)
- (geo)politikai – az USA/fejlett országok a felelősek
- institutionális – a globális és nemzeti pénzügyi intézmények a felelősek
- morális/ideológiai – a mohóság okozta a válságot
- egyszerű túltermelési
- a globális gazdaság válsága
- a kapitalizmus válsága (új szakaszának kezdete) – azaz a neoliberalizmus válsága
- holisztikus (a válság az emberiség válsága)

**Az, hogy ki melyik magyarázattal ért egyet,
befolyásolja a válaszreakciót!**

A válságra adott gazdaságpolitikai reakciók

- Sokfélék, eszmeileg különbözők:
 - „mentőcsomagok”, állami tőkeinjekciók
 - protekcionizmus, restrikció
 - keresletélénkítés
- Neoliberalizmus vége? Visszatérés Keynes-hez?
- Földrajz: a reakciók különféle léptékekben különböztek
 - Kiemelt léptékek: globális, regionális (integrációk), nemzetállami, lokális

A reakciók néhány típusa

- „Tüneti kezelés”, kárcsökkentés
- Szerkezeti átalakítás
- Megújulási kísérletek, versenyelőny szerzése
- Megelőző intézkedések – az újabb válság megelőzése, elkerülése

A földrajzi léptékek

- Nem hierarchikusak
- Viszonyuk, relatív fontosságuk folyamatosan változik
- Szorosan összefonódnak, lehetetlen őket elkülöníteni
- A társadalom hozza létre és formálja őket
- Formálódásuk összefonódik a hatalmi vetélkedéssel és tőkeérdekekkel
- A válság formálja a léptékek fontosságát, szerepét, egymáshoz való viszonyát

Példák a globális válság hatásaira és a gazdaságpolitikai reakciókra különféle léptékeken

a. Globális válaszok

- IMF
 - átalakítás?
 - restrikción, fiskális szigor
 - hitelezés
- G20
 - egyszerre neoliberais és Keynesiánus
 - nemzetek feletti ellenőrzés fokozásának igénye

b. Regionális integrációk

- NAFTA
 - lassuló integráció
 - revízió elnapolása
 - protekcionista tendenciák
- Európai Unió
 - nem tudtak közös álláspontban megegyezni
 - Európai Akcióprogram (2008)
 - de: uniós mentőcsomag(ok)

Néhány uniós válasz

- rugalmasság a regionális politikában
- egyszerűsítés a támogatások kifizetésében
- források átcsoportosítása
- befektetések a magas növekedési potenciállal rendelkező ágazatokba
- energiahatékonyság javítása

c. Az egyes nemzetállamok válaszai

- ez a legváltozatosabb, itt történt a legtöbb intézkedés
- a válaszokat befolyásolta:
 - mekkora az ország (politikai és gazdasági) mozgástere
 - mennyire volt „veszélyeztetett”
 - rendelkezésre álltak-e a megfelelő intézmények, tudás
 - kormányzati/politikai preferenciák
- A legveszélyeztetettebbek: ahol lassú növekedés + szegények magas száma

Az állami célok általában

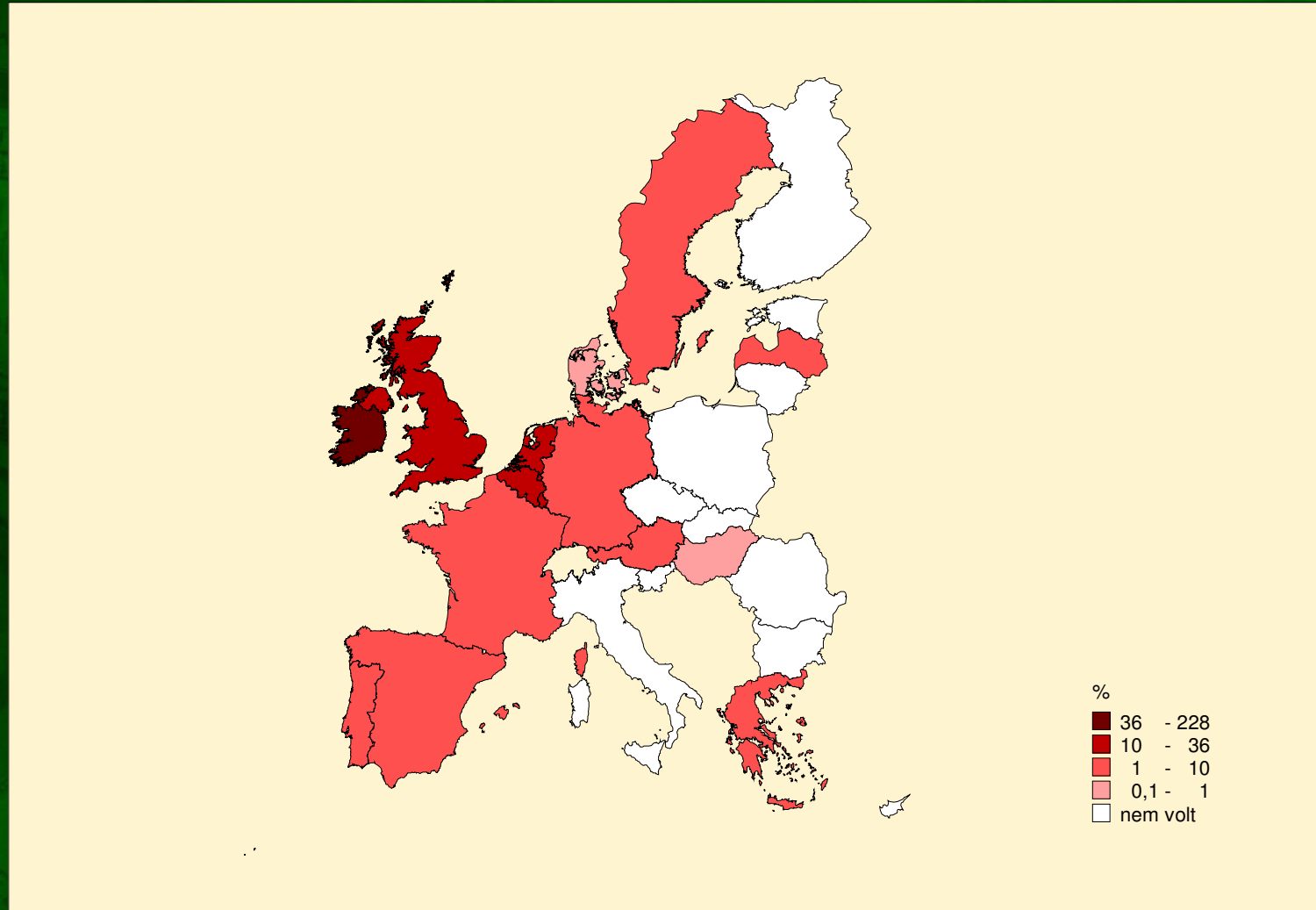
- a pénzügyi rendszer stabilizálása
- a növekedés fenntartása/újraindítása
- infláció elleni küzdelem/árfolyamvédelem
- szerkezetváltás
- munkahelyek megőrzése

Kormányzati intézkedések a pénzügyi szektorban az OECD országokban

Ország	kormányzati támogatás	hitelbiztosítás erősítése	államosítás	rossz hitelek átvétele	shortolás tiltása
Ausztrália					
Ausztria					
Belgium					
Csehország					
Dánia					
Dél-Korea					
Egyesült Államok					
Egyesült Királyság					
Finnország					
Franciaország		már magas volt			
Görögország					
Hollandia					
Írország					
Izland					
Japán					
Kanada					
Lengyelország					
Luxemburg					
Magyarország					
Mexikó					
Németország					
Norvégia		már magas volt			
Olaszország					
Portugália					
Spanyolország					
Svájc					
Svédország					
Szlovákia					
Törökország					
Új-Zéland					

Forrás: OECD

A bankszektor megsegítésére költött összegek a GDP %-ában az EU országokban

Forrás: Európai Bizottság

Infrastrukturális beruházások az OECD országokban

Ország	közlekedés	tele-kommunikáció	energetika	vízgazdálkodás	egészségügy	oktatás	nemzetvédelem	zöld beruházások
Ausztrália								
Ausztria								
Belgium								
Csehország								
Dánia								
Dél-Korea								
Egyesült Államok								
Egyesült Királyság								
Finnország								
Franciaország								
Görögország								
Hollandia								
Írország								
Izland								
Japán								
Kanada								
Lengyelország								
Luxemburg								
Magyarország								
Mexikó								
Németország								
Norvégia								
Olaszország								
Portugália								
Spanyolország								
Svájc								
Svédország								
Szlovákia								
Törökország								
Új-Zéland								

Munkaerőpiaci és szociális intézkedések az EU országokban

- elhelyezkedési esélyek javítása, átképzés
- rugalmas munkaerő-gazdálkodás támogatása
- a társadalmi védőháló megerősítése/fenntartása
- élethosszig tartó tanulás támogatása
- a foglalkoztatás fenntartása csökkenő a munkaerőköltségek segítségével

Kína: a válság mint lehetőség

- Kína globális politikai és gazdasági szerepének tovább erősítése
- hitelezés fellendítése – belső kereslet
- állami befektetési csomagok
- a legnagyobb környezetvédelmi beruházások
- kifelé a szabad piac védelmezői
- nagy valutatartalékok – növekvő befolyás
- befektetések az amerikai állampapírokba
- programok a falusi térségek népességmegtartó erejének fokozására

Latin-Amerika

- a korábbi krízisek miatt stabilabb bankrendszer
- kockázatok: erős kapcsolat az USA gazdaságával, exportorientált gazdaság
- elsősorban reálgazdasági hatások
- újra megerősödő centralizációs tendenciák az egyes államokban (önkormányzatiság?)
- erősödő regionális összefogás
- valutakészletek felhasználása az árfolyam stabilizálására (Mexikó, Brazília)
- hitelezés fellendítése
- szociális transzferek növelése (Brazília)

d. Nemzetállamon belüli, illetve lokális hatások - válaszok

- munkanélküliség növekedése
- informális foglalkoztatottság növekedése
- bedőlő hitelek, kilakoltatások
- eladhatatlan ingatlanok, leálló projektek
- elhalasztott termelő beruházások
- csökkenő adóbevétel
- deprivált csoportok növekvő sérülékenysége
- visszaeső turizmus
- visszaeső kormányzati transzferek

A helyi hatásokat és válaszokat befolyásoló tényezők

- globális beágyazottság
- társadalmi összetétel
- gazdaságszerkezet
- pozíció az országon belül
- lakosságszám
- gazdasági jelentőség
- helyi értékek, kultúra

A kevésbé érintett városok jellemzői

- főleg Lengyel-, Német- és Svédországban
- kis- és középvállalkozások meghatározó szerepe
- a KKV-k nagy része önfinanszírozó – kevés hitel
- a szolgáltató szektor a fő foglalkoztató
- erős belső kereslet
- nem függenek erősen a külső piacoktól
- korábbi válságok – átstrukturálódás a gazdaságukban

A válaszok típusai

- a lakosság támogatása, megsegítése
- vállalkozások támogatása
- a hosszabb távú fejlődés megalapozása
- szervezeti átalakítások

A lakosság támogatása

- közhasznú munkák létesítése,
- önkormányzati ösztöndíjak a munkanélkülieknek, sokszor kifejezetten fiataloknak (Ciprus, Los Angeles)
- szociális és pszichés hatások: helyben kezelendők, tanácsadás (Faenza), csökkentették az iskolai étkeztetés árát
- szegények bankja (Nápoly)
- önfoglalkoztatás megkönnyítése (informális gazdaság visszaszorítása)

A lakosság támogatása

- foglalkoztatási támogatás (több európai város)
- helyi munkahelyteremtés a hulladékfeldolgozásban (pl. Nicaragua)
- hozzájárulás a rászorulóknak megélhetési költségeihez (pl. Torinó)
- viszonylag ritka a hosszú távra szóló munkahelyteremtés
 - elsősorban „tűzoltás” a munkaerőpiacon

Vállalkozások támogatása

- helyi adók átmeneti mérséklése (Göteborg, Hong Kong)
- vállalozási zónák, kedvezmények
- vállalkozás alapítások (indítások) megkönnyítése (Franciaország és Svédország)
- önkormányzati ingatlanfelvásárlás az eladhatatlan ingatlanoknál (Edinburgh)
- „légy helyi – vásárolj helyit” – angliai középvárosok, Vilnius (lokális protekcionizmus)
- alkalmanként ingyenes közlekedés és/vagy parkolás a kereskedelem fellendítése érdekében (Glasgow)

Hosszú távú fejlesztések

- a városrégió márkázása (Mumbai, Torinó), turisztikai reklámok (Helsinki, Espoo, Málta)
- fejlesztések elhalasztása és prioritások átstrukturálása
- hatékonyságnövelés
- elhalasztott fejlesztések megvalósítása (Miami)
- PPP megoldások, privatizáció a forrásszerzés miatt (USA)
- megújulási tervek készítése (a bajból előnyt kovácsolni, szabadulni a régi struktúráktól)
- a gazdasági szerkezet diverzifikálása (Edinburgh, Rennes, New York)

Szervezeti megoldások

- Kilábalási Tervek kidolgozása (főleg Nagy-Britannia és Hollandia)
- akciócsoportok létrehozása
- költségcsökkentés (pl. fejlesztések olcsóbbá tétele)
- hálózatépítés – tapasztalatcsere (európai városok)
- hatékonyabb adóbegyűjtés (Nagy-Britannia, Fülöp-szigetek, Thaiföld)
- a közszolgáltatások árának csökkentése (Horvátország) és növelése (pl. USA, Ukrajna, Uganda) egyaránt előfordult
- önkormányzati dolgozók bércsökkentése (pl. Horvátország, Moldova)
- közösségi részvétel erősítése (Thaiföld, Új-Zéland)

A válsághoz kapcsolódóan tapasztalt problémák néhány városban

Város	költségcsökkentés	Csökkenő növekedés	Munkanélküliség növekedése	Beruházások leállítása	Ingatlanpiaci visszaesés	Vállalati csődök/leépítések	Romló üzleti feltételek	Zavarok a pénzügyi szektorban	Társadalmi tiltakozások	Visszaeső turizmus	Visszaeső kereskedelem	Gyengülő helyi identitás	Gyengülő üzleti bizalom	Gyengülő vásárlói bizalom	Bizonytalanság növekedése
London															
Auckland															
Hong Kong															
Glasgow															
Helsinki															
Los Angeles															
New York															
Barcelona															
Marseille															
Mumbai															
Párizs															
Bécs															
Birmingham															
Brüsszel															
Hamburg															
Köln															
Lille															
Liverpool															
Miami															
München															
Prága															
Zürich															
Berlin															
Bilbao															
Pittsburgh															
Varsó															
Lyon															
Toronto															

A lokális lépték szerepe

- a problémák itt jelennek meg a hétköznapi életben
- többnyire nem csupán az államtól függő szereplők, hanem aktív formálói a folyamatoknak
- fontos szerep a helyi erőforrások mozgósításában
- a hatalmi küzdelmek a lokalitások és más léptékek között élesedhetnek a hatékonyság – részvétel kapcsán (centralizáció?)

Összegző gondolatok

- Kérdőjelek a válság jövőjéről: új veszélyek
 - a feltörekvő piacok túlfűtöttsége
 - eladósodás a gazdaságélénkítés miatt
 - a munkanélküliségi trendek
 - bedőlő országok okozta dominóhatás
 - a bizalmi válság továbbélése, erősödése
 - társadalmi feszültségek növekedése helyi szinten
- Hogyan változik (tovább) a különböző földrajzi léptékek egymáshoz való viszonya a válság következtében?
 - fragmentált önkormányzati rendszerek jövője
 - centralizáció vagy decentralizáció?